

**MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM**

PROGRAME ȘCOLARE PENTRU CICLUL SUPERIOR AL LICEULUI

LITERATURĂ UNIVERSALĂ

CLASELE A XI-A – A XII-A

Aprobat cu ordin al ministrului

Nr. 3410 / 07.03.2006

NOTĂ DE PREZENTARE

În conformitate cu planurile-cadru pentru ciclul superior al liceului, aprobate prin Ordinul ministrului educației și cercetării nr. 5718/ 22.12.2005, studiul literaturii universale, în clasele a XI-a și a XII-a, este destinat exclusiv specializării filologie, din cadrul profilului umanist al filierei teoretice.

Disciplina *Literatură universală* se studiază pe durata a doi ani, câte o oră pe săptămână, și își propune familiarizarea elevilor cu mari creații literare ale spiritului uman, alese în raport cu o temă dominantă, respectiv **reprezentări despre lume și artă de-a lungul timpului**.

Finalitățile urmărite prin disciplina *Literatură universală* sunt de ordin cognitiv, formulate prin competențele generale și competențele specifice derivate din acestea, și de ordin afectiv-atitudinal, formulate prin setul de valori și atitudini.

În esență, se urmărește ca, în cadrul orelor alocate disciplinei *Literatură universală*, elevii să dobândească o imagine de ansamblu asupra diversității fenomenului literar-cultural universal, să-și exerseze și să-și dezvolte competențele de înțelegere, analiză și interpretare de text, dobândite la disciplina *Limba și literatura română*, pe creații aparținând literaturii universale, să poată asocia un text unei epoci/ unui curent literar, să-și rafineze abilitățile de argumentare a punctelor de vedere privind textele studiate, să-și formeze gustul pentru lectură, pentru artă în general, să-și formeze o gândire autonomă și critică în raport cu textele și cu fenomenele culturale abordate.

Programele pentru clasele a XI-a și a XII-a sunt unitare din punctul de vedere al competențelor generale și specifice, al setului de valori și atitudini urmărite, precum și în ceea ce privește principiul de organizare a conținuturilor pe durata celor doi ani de studiu.

Finalitățile disciplinei se reflectă nemijlocit în **competențele generale** și în setul de **valori și atitudini** enunțate în prezenta programă, din care derivă întreaga structură curriculară: **competențe specifice, conținuturi ale învățării, sugestii metodologice**.

Conținuturile programei școlare de *Literatură universală* pentru clasele a XI-a și a XII-a sunt structurate pe două axe: una verticală, cronologică și alta orizontală, tematică. Ele ilustrează reprezentări despre lume și artă de-a lungul timpului: *omul antic, omul evului mediu, omul renaștist, omul clasic, omul luminilor, omul romantic, omul modern*.

COMPETENȚE GENERALE

1. Comprehensiunea și interpretarea textelor literare
2. Plasarea în context a textelor studiate prin raportare la epocă sau la curente culturale/ literare
3. Argumentarea în scris sau oral a propriilor opinii asupra unui text literar sau a unui fenomen cultural

VALORI ȘI ATITUDINI

- Cultivarea plăcerii de a citi și a gustului estetic în domeniul literaturii, al artei, în general
- Stimularea gândirii autonome, reflexive și critice prin lectura textelor literare și/ sau prin contactul cu orice alt tip de artă
- Cultivarea sensibilității prin receptarea operei literare, a artei, în general
- Formarea unor reprezentări culturale privind fenomenele literare, artistice, în general

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. *Comprehensiunea și interpretarea textelor literare*

Competențe specifice	Conținuturi
1.1. Utilizarea unor strategii diverse de lectură în vederea înțelegerii și interpretării textului literar	Texte de bază (din diverse epoci, ilustrând genuri și specii literare diferite sau culturi diferite); descifrare, explorare și interpretare de text prin metode care implică participarea activă a elevilor
1.2. Interpretarea aceluiași text în funcție de mai multe perspective de lectură	Perspectivă tematică, perspectivă contextuală (încadrarea într-o epocă, într-un curent literar), perspectivă structurală (trăsături de gen/ specie literară), perspectivă personală (raportarea la propria experiență de viață și de lectură, la propriile valori); semnificații multiple ale textului studiat
1.3. Realizarea de conexiuni diverse între două sau mai multe texte literare aparținând unor spații culturale diferite și unor epoci diferite	Dezbateri, paralelă, compararea unor opere din epoci diferite din perspectiva unei teme comune sau a unui motiv comun

2. *Plasarea în context a operelor literare prin raportare la epocă sau la curente culturale / literare*

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Stabilirea unor relații între o operă literară și contextul cultural în care a fost creată	Epoci, curente culturale / literare, trăsături. Investigații, proiecte, dezbateri.
2.2. Identificarea conexiunilor între viziunea asupra lumii reflectată în textele literare și în alte arte aparținând aceleiași sensibilități estetice sau în texte nonliterare	Relațiile dintre literatură și alte arte (literatură și pictură, literatură și muzică, literatură și film); texte de doctrină literară, texte filozofice, științifice, religioase, memorialistică
2.3. Analiza caracteristicilor esențiale ale unor epoci culturale	Studiile de caz indicate în programă
2.4. Identificarea unor conexiuni între literatura universală și literatura română	Teme comune, perspective asupra existenței și asupra artei, concepții despre artă; paralelă, eseu

3. *Argumentarea în scris sau oral a propriilor opinii asupra unui text literar sau a unui fenomen cultural*

Competențe specifice	Conținuturi
3.1. Folosirea unor strategii de comunicare orală în vederea înțelegerii și interpretării textelor studiate	Exprimarea opiniei, conversație, dialog, monolog argumentativ, dezbateri, prezentare de carte
3.2. Redactarea unor lucrări pornind de la textele studiate	Jurnal de lectură, comentariu, analiză, eseu, recenzie
3.3. Argumentarea unei opțiuni personale în confruntarea cu puncte de vedere diferite exprimate în legătură cu un anumit text literar sau cu un fenomen literar/ cultural	Dezbateri, paralelă, eseu

RECOMANDĂRI PRIVIND CONȚINUTURILE

Clasa a XI-a

Se vor studia minimum 10 texte. Programa recomandă, de asemenea, cinci studii de caz.

OMUL ANTIC – minimum două texte

Sugestii de texte: *Epopoea lui Ghilgameș*; Homer, *Iliada*; Eschil, *Orestia*; Sofocle, *Oedip Rege*, *Antigona*, Euripide, *Medeea*; Platon, *Phaidon* (despre faimă), *Republica* (mitul peșterii), *Banchetul* (mitul androginului); Aristotel, *Poetica*, Vergiliu, *Eneida*; Horațiu, *Epistola către Pisoni*; Ovidiu, *Metamorfoze*, *Tristele*, *Ponticele*.

Studiu de caz (la alegere): *Omul și destinul* (se pot avea în vedere și alte literaturi sau culturi decât cele cărora le aparțin textele enumerate mai sus; de exemplu: chineză, sanscrită, egipteană etc.) sau *Oameni și zei umanizați* (Influența mitologiei)

OMUL EVULUI MEDIU – minimum două texte

Sugestii de texte: romanele cavalierești (*Romanul mesei rotunde*; Chrétien de Troyes, *Lancelot* etc.), poezia trubadurilor (Jaufré Rudel, *Iubita de departe*), Dante Alighieri, *Divina comedie*; François Villon, *Balade*; *Biblia*; Sfântul Augustin, *Confesiuni*; *Coranul*; poezia de expresie arabă: Omar Khayam, *Rubaiyat*.

Studiu de caz (la alegere): *Om și divinitate* sau *Idealul cavaleresc în roman și în poezia trubadurilor*

OMUL RENASCENTIST – minimum două texte

Sugestii de texte: Giovanni Boccaccio, *Decameronul*; Francesco Petrarca, *Canțonierul*; Geoffrey Chaucer, *Povestiri din Canterbury*; François Rabelais, *Gargantua și Pantagruel*; William Shakespeare, *Richard III*, *Hamlet*, *Visul unei nopți de vară*, *Furtuna*, *Sonete*; John Milton, *Paradisul pierdut*; Miguel de Cervantes, *Don Quijote de la Mancha*; Erasmus din Rotterdam, *Elogiul nebuniei*; Michel de Montaigne, *Eseuri*.

Studiu de caz (la alegere): *Omul universal* sau *Omul renascentist între jubilație și scepticism*

OMUL CLASIC – minimum două texte

Sugestii de texte: Nicolas Boileau, *Arta poetică*; Pierre Corneille, *Cidul*; Jean Racine, *Fedra*; Molière, *Tartuffe*, *Burghezul gentilom*; Jean de la Bruyère, *Caracterele*; Blaise Pascal, *Cugetările*; René Descartes, *Discurs asupra metodei*; Jean de la Fontaine, *Fabule*.

Studiu de caz (la alegere): *Gentilomul / Aristocratul* sau *Omul clasic între datorie și pasiune*

OMUL LUMINILOR – minimum două texte

Sugestii de texte: Daniel Defoe, *Robinson Crusoe*; Jonathan Swift, *Călătoriile lui Gulliver*; Charles-Louis Montesquieu, *Scrisorile persane*; Voltaire, *Candide*; Jean-Jacques Rousseau, *Contractul social*; Denis Diderot, *Jacques fatalistul și stăpânul său*; Gotthold Ephraim Lessing, *Natan înțeleptul*, *Laocoon*; Johann Wolfgang Goethe, *Faust*.

Studiu de caz (la alegere): *Triumful rațiunii* sau *Călătoriile și pasiunea cunoașterii*

*

Clasa a XII-a

Se vor studia minimum 10 texte. Programa recomandă, de asemenea, cinci studii de caz (la alegere, dintre cele șapte variante propuse).

OMUL ROMANTIC – minimum două texte

Sugestii de texte: Johann Wolfgang Goethe *Suferințele tânărului Werther*; Novalis, *Imnuri către noapte*; E. T. A. Hoffmann, *Spărgătorul de nuci*, *Ulciorul de aur*; Samuel Taylor Coleridge, *Balada bătrânului marinar*; George Gordon Byron, *Poemele orientale*; Victor Hugo, *Legenda secolelor*, *Prefața la Cromwell*, *Mizerabilii*; Alfred de Musset, *Nopțile*; Edgar Allan Poe, *Aventurile lui Arthur Gordon Pym*, *Povestiri groțesti și extraordinare*, *Corbul*; Mihail Lermontov, *Demonul*.

Studiu de caz (la alegere): *Triumful sensibilității* sau *Evaziunea din cotidian (în vis, istorie sau exotism)*

OMUL MODERN – minimum opt texte

INDIVIDUL ȘI SOCIETATEA

Sugestii de texte: Stendhal, *Roșu și negru*; Honoré de Balzac, *Moș Goriot*, *Eugénie Grandet*; Charles Dickens, *Marile speranțe*; Nikolai Vasilievici Gogol, *Mantaua*, *Revizorul*; Anton Pavlovici Cehov, *Unchiul Vanea*, *Livada cu vișini*.

Studiu de caz (la alegere): *Familia* sau *Afirmarea socială*

- **CĂUTAREA IDENTITĂȚII**

Sugestii de texte: Gustave Flaubert, *Doamna Bovary*; Lev Nicolaevici Tolstoi, *Ana Karenina*; Henrik Ibsen, *Nora*.

Studiu de caz (la alegere): *Condiția femeii* sau *Afirmarea personalității*.

- **REVOLUȚIA LIMBAJULUI POETIC** **Sugestii de texte:** Charles Baudelaire, *Florile răului*; Jean-Arthur Rimbaud, *Corabia beată*, *Vocale*, *Iluminările*; Stéphane Mallarmé, *După-amiază unui faun*; Paul Verlaine, *Romanțe fără cuvinte*; Walt Whitman, *Fire de iarbă*; Rainer Maria Rilke, *Cartea imaginilor*.

Studiu de caz (la alegere): *Lirica modernă* sau *Poezia pură*

- **ABISUL INTERIOR**

Sugestii de texte: Feodor Mihailovici Dostoievski, *Crimă și pedeapsă*, *Frații Karamazov*; Oscar Wilde, *Portretul lui Dorian Gray*; Marcel Proust, *În căutarea timpului pierdut*; Luigi Pirandello, *Șase personaje în căutarea unui autor*; James Joyce, *Ulise*; Virginia Woolf, *Valurile*; William Faulkner, *Zgomotul și furia*.

Studiu de caz (la alegere): *Omul subteranei* sau *Monologul interior*

- **CONDIȚIA UMANĂ**

Sugestii de texte: Franz Kafka, *Procesul*, *Metamorfoza*; Thomas Mann, *Muntele vrăjit*; Albert Camus, *Străinul*, *Ciuma*, *Mitul lui Sisif*; Ernst Hemingway, *Zăpezile de pe Kilimanjaro*, *Scurta viață fericită a lui Francis Macomber*, *Fiesta*; André Malraux, *Calea regală*, *Condiția umană*; Eugène Ionesco, *Scaunele*, *Regele moare*; Emil Cioran, *Tratat de descompunere*, *Istorie și utopie*, *Căderea în timp*; Samuel Beckett, *Așteptându-l pe Godot*; Jean Paul Sartre, *Cu ușile închise*; Friedrich Dürrenmatt, *Făgăduiala*; Ernst Jünger, *Pe falezele de marmură*; Gabriel García Márquez, *Un veac de singurătate*; Dino Buzzati, *Deșertul tătarilor*.

Studiu de caz (la alegere): *Timpul* sau *Lupta cu absurdul*

- **TOTALITARISMUL**

Sugestii de texte: Mihail Afanasievici Bulgakov, *Maestrul și Margareta*; Ilia Ilf și Evgheni Petrov, *Douăsprezece scaune*; George Orwell, *O mie nouă sute optzeci și patru*; Arthur Koestler, *Întuneric la amiază*; Ray Bradbury, *Fahrenheit 451*.

Studiu de caz (la alegere): *Utopii negative* sau *Umanitatea la răspântie*

SUGESTII METODOLOGICE

Selecția textelor de bază propuse pentru studiu se va face în funcție de următoarele criterii: valoare, accesibilitate, atractivitate și varietate (texte aparținând unor culturi și epoci diferite, unor genuri/ specii literare diferite). Lista de texte de mai sus oferă sugestii orientative autorilor de manuale și profesorilor care pot alege și alte titluri, în măsura în care acestea ajută la dezvoltarea competențelor generale și specifice ale programei. În clasa a XI-a sunt propuse pentru studiu un număr de minimum **10 texte literare** și **5 studii de caz**, iar în clasa a XII-a, un număr de minimum **10 texte literare** și **cinci studii de caz**. Textele pot fi studiate integral sau pot fi selectate fragmente considerate a fi semnificative, lectura integrală urmând a fi opțiunea personală a elevului. Ele pot fi însoțite de texte auxiliare de sprijin (filozofice, morale, religioase, de doctrină literară etc.), precum și de repere de ordin istoric, în măsura în care acestea contribuie la clarificarea unor probleme de natură culturală și artistică. Este recomandabilă stabilirea, în măsura posibilului, a unor conexiuni cu autori și opere aparținând literaturii române.

Cum programa de literatură universală a fost gândită în conexiune cu aceea de literatură română, există riscul ca și în acest caz unii profesori să abordeze într-un mod preponderent tradițional aspectele legate de contextul socio-istoric al unor momente literare sau culturale. Tocmai de aceea, programa impune și realizarea unor studii de caz care, alături de studiul aprofundat al textului, trebuie să constituie activități menite să-i implice pe elevi în propria învățare, contribuind la exersarea gândirii critice și autonome a acestora și la dezvoltarea competențelor de comunicare pe marginea textelor sau curenților studiate. Drept urmare, oferim câteva sugestii despre felul în care ar trebui să se desfășoare diferitele activități didactice în orele de literatură universală.

Studiile de caz au rolul de aplicare a cunoștințelor generale despre o epocă, despre o temă sau despre un tip uman, de aprofundare și nuanțare a acestora, precum și de evaluare a competențelor privind înțelegerea și interpretarea textului literar. Studiul de caz presupune o etapă pregătitoare, în care elevii primesc bibliografie, sugestii pentru dezvoltarea temei sau sarcini de lucru concrete pentru explorarea temei; după o documentare prealabilă, elevii vor realiza o prezentare generală a temei, cu inserarea unor fragmente din texte ilustrative. Studiul de caz se poate realiza prin investigație sau prin proiecte elaborate de grupe de 4-6 elevi (1-2 grupe pentru fiecare studiu de caz). Studiile de caz vor fi repartizate grupelor încă de la începutul anului școlar, astfel încât o grupă să aibă un singur studiu de caz. Fiecare prezentare va fi urmată de discuții cu toată clasa, în care colegii pot cere lămuriri, pot comenta aspectele care li s-au părut interesante și pot evalua activitatea grupelor. La rândul său, profesorul va evalua activitatea fiecărei grupe și va nota elevii.

Abordarea textelor de bază – presupune combinarea perspectivei hermeneutice și a celei contextuale. Recomandăm ca activitățile de învățare să se bazeze pe lucrul cu textul și să fie orientate înspre consolidarea deprinderilor de lectură, cu un accent pus pe ce înțeleg elevii din textul citit și pe felul în care interpretează și argumentează aceștia semnificațiile unui text în funcție de cele două perspective.

Orientarea studiului către elev. Profesorii vor lua ca reper nevoile reale ale elevilor, adaptându-și demersurile didactice în funcție de acestea. Finalitățile disciplinei se realizează mai eficient dacă sunt centrate, în procesul învățării, pe activitatea elevului. De aici decurge necesitatea de a pune accent pe activitățile didactice de tip formativ și performativ, care presupun implicare și interacțiune în rezolvarea unor sarcini de învățare concrete. În activitatea la clasă, profesorii vor respecta programa școlară și vor folosi manualele ca instrumente de lucru flexibile și adaptabile nevoilor concrete ale grupului de elevi cu care lucrează.

Caracterul funcțional, practic, aplicativ al predării-învățării. Având în vedere că programa are la bază competențe generale și specifice, conținuturile trebuie înțelese ca mijloace de realizare a finalităților disciplinei. În ceea ce privește competențele de argumentare, ele vor fi exersate pornind de la textele literare studiate sau în realizarea studiilor de caz. De asemenea, în procesul de predare-învățare se pot valorifica și adapta sugestiile și activitățile pentru limba și literatura română din volumul *Ghid metodologic. Aria curriculară Limbă și comunicare, liceu*, București, Editura Aramis, 2002, elaborat de Consiliul Național pentru Curriculum.

Diversificarea metodelor și instrumentelor de evaluare. O eficiență sporită a învățării poate fi asigurată prin diversificarea tipurilor de evaluare aplicate în procesul didactic. Este recomandabil ca profesorii să folosească în mod adecvat scopurilor educaționale toate tipurile de evaluare: inițială, continuă și sumativă, evaluare de proces, de produs și de progres. De asemenea, pentru a-i motiva pe elevi, se vor folosi metode și instrumente complementare de evaluare: observarea sistematică a comportamentului elevilor, portofoliul, autoevaluarea. Pentru realizarea studiilor de caz se vor folosi investigația și proiectul ca metode complementare de evaluare. În procesul de predare-învățare se pot valorifica și adapta sugestiile pentru limba și literatura română din volumul *Ghid de evaluare. Limba și literatura română*, București, Editura Aramis, 2001, elaborat de Serviciul Național de Evaluare și Examinare.